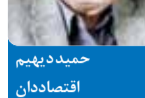

بحث شیرین استقلال بانک مرکزی

حمید دهقان اقتصاددان

در کشورهای توسعه یافته بانک مرکزی یک نهاد کاملا مستقل و قدرتمند است و همین امر نیز باعث شده در امور مختلفی چون کنترل تورم موفق ظاهر شوند، اما در ایران مدیریت بانک مرکزی کار ساده‌ای نیست. دولت هر وقت با مشکلی مواجه می‌شود، به‌سادگی دستور چاپ اسکناس را به بانک مرکزی می‌دهد و بانک هم به دلیل نداشتن استقلال مجبور به اجرای دستورات مقامات دولتی است. عملا با این شرایط نمی‌توان از بانک مرکزی انتظار داشت که تصمیمات محوری و سرنوشت‌ساز را مستقلا و بدون دخالت نهادهای سیاسی بگیرد. طبیعتا همه این موارد باعث ایجاد تورم در کشور می‌شود. اما فرض کنید بانک مرکزی استقلال داشته باشد و دولت نتواند اعضای شورای پول و اعتبار را به‌سادگی تغییر دهد؛ خوب به‌طور طبیعی خواهیم دید که این ثبات و استقلال موجب ایجاد ثبات در اقتصاد و همچنین کنترل تورم خواهد شد.

برای مثال در ایالات متحده آمریکا می‌بینیم که مقامات بانکی این کشور به‌سادگی قابل جابه‌جایی و تغییر سمت نیستند؛ مثلا مدیری بیش از ۱۴ سال در شورای پول و اعتبار است و چون به دلیل شایستگی علمی در این جایگاه قرار گرفته، توانسته ثبات را در حوزه تحت مدیریت خود ایجاد کند. در اروپا هم این رویه وجود دارد. هر چند دوران مدیریت کوتاه‌تر است (۵ تا ۶ سال) اما باز هم با شرایط کشور ما بسیار تفاوت دارد. همین عدم ثبات مدیریتی باعث شده ما شرایط اقتصادی ناپایدار و بی‌ثباتی داشته باشیم.

دولتی‌ها هیچ وقت زیر بار پذیرفتن استقلال بانک مرکزی نخواهند رفت، چراکه بدون هیچ زحمتی می‌توانند به بانک مرکزی دستور دهند که پول چاپ کند؛ خوب در چنین شرایطی بدهی است که دولت جلوی روند مستقل شدن بانک مرکزی را بگیرد. بانک مرکزی به کمک مجلس نیاز دارد مجلس می‌تواند در این زمینه با بانک مرکزی همکاری و به روند استقلال آن کمک کند. این مسئله این را هم در نظر بگیرید که مسئولان بانک مرکزی متخصصان خوبی هستند اما به دلیل همین وابستگی به دولت نمی‌توانند طبق آنچه درست می‌دانند عمل کنند. تا زمانی که این روند ادامه داشته باشد تورم به‌صورت روزافزون شدت خواهد گرفت. متأسفانه دولت هیچ گاه چنین لایحه‌ای (استقلال بانک مرکزی) را به مجلس پیشنهاد نخواهد کرد، از همین رو نمایندگان مجلس باید دست به کار شوند و طرح استقلال بانک مرکزی را به تصویب برسانند. در چنین حالتی است که می‌توانیم از بانک مرکزی انتظار پاسخگویی داشته باشیم، چراکه در صورت مستقل شدن این نهاد، سیاست‌هایی که اجرا می‌کنند نیز حاصل تصمیمات مسئولان بانک مرکزی است و قطعاً باید در قبال عملکرد خود پاسخگو باشند.

حدود ۲ سال قبل هم انجمن اقتصاددانان ایران در همین زمینه بیانیتهای خطاب به دولت منتشر کرد، اما با کمال تأسف دیدیم که مقامات دولتی زیر بار پذیرش این مسئله نرفتند. هر دولت دیگری هم روی کار بیاید وضعیت همین خواهد بود، چراکه با این شرایط راه بسیار ساده‌ای در اختیارش خواهد بود تا کم‌وکاستی‌هایش را بدون زحمت جبران کند.

تنها راهی که برای پیاده‌سازی این طرح وجود دارد این است که از مجرای مجلس شورای اسلامی اقدام شود تا بانک مرکزی هر چه زودتر و به نحو احسن، مستقل از دولت عمل کند. رسانه‌ها باید چنین سخنانی را به گوش نمایندگان مجلس برسانند، چراکه اغلب نمایندگان که اقتصاددان نیستند و طبیعی است که باید در چنین زمینه‌هایی مشورت بگیرند. از دید من تا زمانی که چنین اتفاقی نیفتد و بانک مرکزی نتواند مستقل تصمیم‌گیری کند، نمی‌توان انتظار زیادی از این نهاد داشت، چراکه در واقع این دولت است که سیاست‌های بانک مرکزی را تعیین می‌کند و متأسفانه می‌بینیم که در نهایت همان سیاست‌های تورم‌زا و غیرکارشناسی هم اجرا می‌شوند.

بانک و بیمه

تحلیل کارشناسان از گزارش جدید صندوق بین‌المللی پول را بررسی کرد

نگاه خوشبینانه جهان به اقتصاد ایران

از سال ۷۸ که برنامه سوم توسعه طراحی و اجرا شد تا امروز اقتصاددانان ایرانی یا طرفدار پروپاقرص اجرای بی‌کم‌وکاست آن بوده‌اند یا مخالفت خود را به‌تندی مطرح کرده و تمام مشکلات اقتصادی امروز کشور را ناشی از اجرای این برنامه می‌دانند. این دسته از کارشناسان اقتصادی که منتقد اجرای برنامه سوم توسعه توسط دولت سید محمد خاتمی هستند، معتقدند این برنامه اساسا برپایه راهکارهایی که صندوق بین‌المللی پول طراحی کرده، بنا شده و به همین دلیل نباید اجرا می‌شد، چراکه ریشه بسیاری از مشکلات کنونی اقتصاد ایران را مربوط به همان واپسین ماه‌های دهه ۷۰ می‌دانند. اما موافقان اقدامات اقتصادی دولت اول اصلاحات بر این باورند که ما باید با سرعت هر چه تمام‌تر به خانواده بزرگ تجارت جهانی بپیوندیم، چراکه با بستن درهای کشور نمی‌توانیم به استقلال اقتصادی دست یابیم. این دسته از اقتصاددانان معتقدند استقلال اقتصادی در دنیای امروز عملا غیرممکن و حتی غیرضروری است چون حتی ابرقدرت‌های جهانی هم در حوزه تولید و اقتصاد نمی‌توانند ادعای استقلال تام و تمام داشته باشند. آنها از چین به‌عنوان نمونه‌ای موفق در این زمینه یاد می‌کنند و با اشاره به مرادوات گسترده چینی‌ها با ایالات متحده آمریکا و سایر کشورهای غربی در حوزه‌های مختلف اقتصادی، بر این نکته تأکید دارند که چه ما خوششان بیاید و چه باب میل‌مان نباشد باید به آنچه دهکده جهانی نامیده می‌شود بپیوندیم، وگرنه خود را در جزیره‌ای سوت و کور محبوس کرده‌ایم که هیچ امکانی برای پیشرفت نداریم.

چشم‌انداز ۱۴ شاخص کلان اقتصاد ایران در سال آینده

براساس پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول بخش غیرنفتی ایران در سال ۲۰۲۱ رشد ۳.۸ درصدی را تجربه خواهد کرد. بخش نفتی ایران در سال ۲۰۲۰ رشد منفی ۸.۵ درصدی داشته که پیش‌بینی شده این رقم به منفی ۱.۹ درصد برسد.	صندوق بین‌المللی پول در گزارشی موسوم به «چشم‌انداز اقتصاد منطقه‌ای خاورمیانه و آسیای مرکزی» به بررسی چشم‌انداز اقتصادی ۳۱ کشور منطقه از جمله ایران در سال ۲۰۲۱ پرداخته است.
بر اساس برآوردهای این نهاد بین‌المللی، اقتصاد ایران در سال ۲۰۲۰ رشد منفی ۵ درصدی را تجربه می‌کند اما در سال ۲۰۲۱ از رکود خارج می‌شود و رشد ۲.۲ درصدی را تجربه خواهد کرد.	بلوجود تحریم‌های آمریکا، ارزش تولید ناخالص داخلی ایران از رقم برآوردی ۶۱۰.۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ با افزایش ۴۱ میلیارد دلاری در سال ۲۰۲۱ مواجه خواهد شد و به ۶۵۱.۷ میلیارد دلار خواهد رسید.

داده‌های آماری ما دقیق نیست

نیمه آگاهی، کارشناس مسائل اقتصادی با اشاره به مسئله داده‌های آماری که در اختیار صندوق بین‌المللی پول قرار می‌گیرد، عنوان کرد: نهادهای بین‌المللی به دلیل نبود دسترسی کامل به داده‌های واقعی آماری در زمینه اقتصاد ایران، مجبورند به گزارش‌های رسمی ارائه شده از طرف دولت یا بانک مرکزی رجوع کنند.

وی در ادامه اضافه کرد: این مسئله باعث شده در برخی مقاطع گزارش‌هایی که مثلا صندوق بین‌المللی پول درباره اقتصاد ما منتشر می‌کند، دچار انحرافات باشد. البته برداشت و تحلیلی که ارائه می‌کنند، منطقی است، اما باید این را هم در نظر داشت که دیتای دقیقی در اختیارشان نیست.

هدف‌گذاری تورم ۲۲ درصدی

آگاهی ضمن اشاره به هدف‌گذاری بانک مرکزی برای تورم در سال جاری به **۲۲ درصد** گفت: در سال جاری، هدف بانک مرکزی در زمینه تورم ۲۲ درصد اعلام شده، اما مشکل اینجاست که با وضعیت کنونی تا پایان سال امکان رسیدن به تورم ۲۲ درصدی تقریباً دور از ذهن است، اما به همین دلیل است که معتقدم داده‌هایی که ارائه می‌شوند خیلی دقیق نیستند.

داستان متفاوت تولید ناخالص داخلی

این تحلیلگر اقتصادی پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول از رشد تولید ناخالص داخلی ایران در سال آینده میلادی را واقع‌بینانه دانست و گفت: درباره GDP داستان مقداری متفاوت است. اینکه ما می‌بینیم هم نهادهای بین‌المللی و هم مراجع داخلی ما را کمی از رکود جهانی مصون می‌دانند، به دلیل نزول بیش از حدی است که در دو سال اخیر تجربه کرده‌ایم. در واقع GDP ما به اندازه کافی افت کرده و دیگر جای افت بیشتر ندارد، به همین دلیل است که حتی در شرایط بحران کرونا هم اقتصاد ما آسیب کمتری نسبت به سایر نقاط دنیا متحمل شده است.

سخن پایانی...

کارشناسان ایرانی هرگاه گزارشی از سوی نهادهای بین‌المللی (اقتصادی، سیاسی، حقوق بشری و...) درباره کشورمان منتشر می‌شود، با تکیه بر موضوع همکاری نکردن مراجع آماری داخلی با نهادهایی مانند صندوق بین‌المللی پول یا بانک جهانی در دقت این تحلیل‌ها تشکیک کرده‌اند، این در حالی است که بسیاری از کشورهای جهان با استفاده از همین گزارش‌ها و تحلیل‌هایی که نهادهای بین‌المللی به رایگان در اختیار دولت‌ها قرار می‌دهند، چشم‌انداز اقتصادی یک‌ساله کشور را ترسیم و با استفاده از آن اقدام به طراحی برنامه‌ای منسجم برای پیشبرد اهداف ملی و بین‌المللی خود می‌کنند. اما این مسئله درباره کشور ما صدق نمی‌کند زیرا همانطور که گفته شد به بهانه حفظ اصول امنیت ملی، همواره از همکاری با این نهادها خودداری کرده‌ایم و طبعاً خروجی گزارش‌های این مراجع نیز نمی‌تواند منبعی قابل اتکا برای ترسیم نقشه راه یک کشور باشد.

امکان پذیر و نامحتمل!

علی سعدوندی، اقتصاددان با اشاره به گزارش اخیر صندوق بین‌المللی پول به **۲۲ درصد** گفت: اتفاقاً معتقدم اگر مسئولان کشور هیچ سیاست‌گذاری در حوزه اقتصاد نکنند، قطعاً می‌توانیم به این پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول برسیم.

وی در ادامه افزود: وضعیتی که در زمینه نقدینگی، بورس و... ایجاد شده، حاصل سوءتدبیرهای تمامی‌ناپذیر در حوزه‌های مختلف است که در مقیاس گسترده‌تری در کشورمان وجود دارد. به همین دلیل است که معتقدم اگر دولت هیچ کاری انجام ندهد، وضعیت بسیار بهتر از امروز خواهد شد.

آثار تحریم‌ها و کرونا

این استاد اقتصاد ضمن اشاره به آثار تحریم‌ها و کرونا بر اقتصاد ایران، بیان کرد: در این صورت آثار تحریم‌ها نیز محدود خواهد بود، چراکه بعد از مدتی نمی‌توان تحریم جدیدی علیه کشوری که ۴۰ سال با محدودیت مواجه بوده، اعمال کرد. او افزود: از طرفی هم آثار کرونا محدودتر می‌شود، چراکه تا آن موقع از دست کرونا هم خلاص می‌شویم. متأسفانه این واقعیت جامعه ماست که اگر هیچ سیاست‌ساز عمل نشود، وضعیت بهتر از امروز خواهد شد.

سوءتدبیر؛ مهم‌ترین عامل بازدارنده

سعدوندی ضمن تأکید دوباره بر مسئله سوءتدبیر مسئولان اظهار کرد: بار دیگر تأکید می‌کنم که پیش‌بینی‌های صورت گرفته توسط صندوق بین‌المللی پول را امکان‌پذیر می‌دانم -با

تأثیر نشده راهکارهای صندوق را متوقف کنیم

فشارهای اقتصادی و اجتماعی در جامعه شده و مخاطرات جدی را به دنبال دارد مورد توجه قرار گرفته است.

در اینجا به ذکر ۳ مورد اکتفا می‌شود:

۱- افزایش سریع و غیرمتعارف نرخ کالاها و خدمات و فقدان نظارت دولت:

این افزایش در بسیاری از موارد تناسب چندانی با افزایش هزینه تولید ندارد و به‌صورت جهشی انجام می‌شود. متناسب نبودن روند افزایش قیمت‌ها با افزایش درآمد حقوق‌بگیران و روزه‌ما موجب کاهش مستمر قدرت خرید صاحبان درآمد ثابت و فشار بیشتر بر طبقات ضعیف و متوسط جامعه و افزایش بیشتر اختلاف طبقاتی شده است. خلأ نظارت و کنترل محسوس و موثر دولت در این زمینه‌ها دیده می‌شود که سوالات و انتقاداتی را نیز در پی داشته است.

۲- افزایش نامتناسب نرخ ارز و بی‌ثباتی آن:

واگذاری شکل‌گیری نرخ ارز به مکانیسم بازار و افزایش نامتناسب آن با قدرت خرید ریال تأثیر منفی بر تولید و اشتغال داشته و موجب افزایش قیمت‌ها و کاهش ارزش پول ملی می‌شود که دوباره زمینه را برای افزایش بعدی نرخ ارز فراهم می‌سازد.

۳- واردات بی‌رویه:

این مشکل به لحاظ گستردگی، تأثیرات منفی زیادی بر تولید و اشتغال داشته و مشکلات زیادی برای موسسات تولیدی ایجاد کرده یا آنها را به تعطیلی کشانده است.

بخش دوم: ارتباط مشکلات با سیاست‌های اقتصادی مصوب

شناختن منشأ شرایط موجود اقتصاد کشور شامل سه موردی که به‌عنوان نمونه در بخش اول توضیح داده شد علاوه بر اینکه به شناخت بیشتر وضع موجود کمک می‌کند، برای ارائه راه‌حل و برون‌رفت از این شرایط نیز ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. کمتر کسی می‌داند که این شرایط محصول قوانین و مصوباتی است که از سال‌ها قبل به توصیه صندوق بین‌المللی پول آگاهانه به تصویب مجلس شورای اسلامی، دولت و مراجع ذی‌ربط رسیده است. توضیح مختصر آن که در اردیبهشت سال ۱۳۷۸ (آوریل ۱۹۹۹) متن توافقنامه‌ای بین ایران و صندوق بین‌المللی پول تهیه شده بود که قرار بود از طرف ایران به امضای رئیس کل بانک مرکزی، معاون رئیس‌جمهوری و رئیس سازمان برنامه و بودجه و وزیر امور اقتصادی و دارایی برسد و آقای میشل کامدسو مدیر صندوق نیز آن را امضا کند. این توافق باوجود توجیهاتی که برای امضای آن می‌شد، به لحاظ تعهداتی که برای دولت ایجاد می‌کرد امضا نشد اما بانک مرکزی با کمک سازمان برنامه و بودجه پیشنهادات صندوق را که شامل ۱۷ مورد می‌شد، در رهنمودهای قانون برنامه پنج‌ساله سوم و در تبصره‌های بودجه سال ۷۸ و مصوبات دولت گنجانید و بر این اساس جدولی با عنوان جدول مقایسه سیاست‌های اقتصادی تهیه کرد که هر یک از پیشنهادات صندوق و مقابل آن متن قانون مصوب یا مصوبه هیات دولت و آدرس آن مقایسه شده بود.